

I. Megkeresés és tényállás

A bíróság az előtte folyó szabadalmi díj és járulékai megfizetése iránti perben szakértői vélemény elkészítésére rendelte ki az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet (a továbbiakban: Szakértői Testület). A csatolt iratokból megállapítható tényállás az alábbiak szerint foglalható össze.

A felperesek címmel újítási javaslatokat nyújtottak be az alperesnél. Az újítási javaslattal összefüggésben újítási díj megállapítását kérték, melynek mértékéről végül bíróság döntött.

A felperesek szabadalmi bejelentést tettek. A bejelentések tárgyára a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (korábbi elnevezéssel: Magyar Szabadalmi Hivatal, a továbbiakban: Hivatal) szabadalmat adott.

A felperesek a szabadalmi bejelentés benyújtása előtt bejelentették az alperesnél, hogy az újítási javaslatok alapján szabadalom megadására irányuló eljárást kívánnak kezdeményezni. Kérték az alperest, hogy nyilatkozzon arról, hogy a találmányokra mint szolgálati találmányokra igényt tart-e, illetve alkalmazotti találmányként hasznosítani kívánja-e azokat. Az alperes a felperesek levelében foglaltakra nem nyilatkozott. Ezt követően felperesek szabadalmi bejelentést tettek, melyek tárgyára a Hivatal a fenti lajstromszámokon szabadalmat adott.

A Szakértői Testület az ISZT-5/2009. sz. szakvéleményében – a bíróság megkeresésére – úgy foglalt állást, hogy a felperesek által a munkáltatóhoz benyújtott javaslatok a szabadalmi oltalom alatt álló találmányok műszaki megoldásának összes lényeges elemét tartalmazzák, ezért e dokumentumok rendelkezésre bocsátásával a feltalálók eleget tettek a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) 11. §-ának (1) bekezdése által – a találmánynak a munkáltatóval történő ismertetésére – előírt követelménynek. A munkáltatónak elegendő műszaki információ állt a rendelkezésére ahhoz, hogy a szabadalmi bejelentések megtételének kérdésében állást foglalhasson.

Alperes közlése szerint a szabadalomban ismertetett eljárást nem alkalmazták az oltalom ideje alatt, mivel akkor már nem valósították meg az 1. igénypont C lépését, ugyanis az eljárás során nem alkalmaztak szeparátorral, membránszűrővel végrehajtott tisztítást. Álláspontjuk szerint az általuk gyakorlatban alkalmazott eljárásra nem terjed ki a szabadalmi oltalom az Szt. 24. §-ának (2) bekezdése alapján, mivel nem valósul meg az igénypont összes jellemzője (azaz nem valósul meg a C lépés). Továbbá hivatkoztak arra is, hogy ez a szabadalom azért sem kerül megvalósításra, mert az ópiumkalács helyett mákgubó feldolgozását végzik, amely során nem a szabadalmaztatott eljárást, hanem a Kabay János

¹ A szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született.

által alkalmazott, valamint Bognár Rezső és Szlávik László által továbbfejlesztett eljárást alkalmazták. Így 2000-től a membránszűrőt nem használták, kivéve a 2006-2007. évben, amikor 1500 kg ópium vásárlására került sor, s ennek feldolgozása során alkalmazásra került a szabadalmaztatott eljárás. A hatóanyaggyártás során alkalmazott eljárásokat a műveleti utasítások és a technológiai előírások tartalmazzák, amelyhez mellékletként kapcsolódnak a gyártási lapok.

A felperesek vitatták azon alperesi állítást, mely szerint a szabadalomban ismertett eljárást az alperes nem alkalmazza. Álláspontjuk szerint önmagában a membránszűrő alkalmazásának mellőzése még nem jelenti a szabadalmaztatott eljárás alkalmazásának hiányát, mert a szabadalmaztatott eljárásban a membránszűrő alkalmazása csupán egy módozat, és ez nem jelenti azt, hogy a vitatott szabadalomban lévő más módozatot az alperes ne hasznosítaná, tekintettel arra, hogy a szabadalmi leírásban a kapott vizes oldatok tisztítása szeparátorral és/vagy membránszűréssel történhet. Ezért a szeparátor alkalmazása szintén a szabadalmaztatott eljárás hasznosítását jelenti.

Az alperes táblázatba foglaltan összegyűjtötte az egyes hatóanyagok (morfin, kodein, narkotin, tebain) értékesítésével elért árbevételét az egyes üzleti évek vonatkozásában, az árbevételek összegét a felperesek elfogadták (a kimutatás a kirendelő végzés mellékletét képezi). Az alperes álláspontja szerint a díj alapjának meghatározásakor a találmányra visszavezethető hasznos eredményből kell kiindulni, ugyanis az előállított hatóanyagokban mint termékekben megvalósul a Kabay-Bogár eljárás azon része is, amelyet nem érint a felperesek szabadalmaztatott találmányában foglalt eljárás, így a teljes árbevétel díjalapként nem alkalmazható. Díjalapként a hasznos eredmény azon része vehető figyelembe, amely a szabadalmaztatott találmány fedési hányada alapján a találmánnyal kapcsolatba hozható, azaz a többletnyereség, amit a találmány generált. A felperesek ezzel szemben kizárólag az árbevétel alapulvételével kérték a díjkulcs megállapítását.

II. A feltett kérdések

A bíróság végzése alapján a Szakértői Testület feladata:

1. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy a ... **lajstromszámú szabadalmat** alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- **mindenkori árbevétel** 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díjigény megalapozott-e **kizárólagos hasznosítási jog biztosítása** esetén, illetve milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott,
- továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott **nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása** esetén, **ha**
 - a) a találmány – szolgálati találmány,
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.

2. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy **a ... lajstromszámú szabadalmat** alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- **mindenkori árbevétel** 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díjigény megalapozott-e **kizárólagos hasznosítási jog biztosítása** esetén, illetve amennyiben nem megalapozott, akkor milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott,
- továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott **nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása** esetén, **ha**
 - a) a találmány – szolgálati találmány,
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.

3. Nyilatkozzon arra vonatkozóan is, hogy amennyiben a szabadalmi leírásokat alapul véve, az alperesnek az eljárások továbbfejlesztésére irányuló kísérletei a szabadalmak hasznosításának minősülnek, akkor a **mindenkori árbevételből** milyen **mértékű százalékos díjkulcs megalapozott, ha**

- a) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – szolgálati találmány,
- b) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – alkalmazotti találmány,
- c) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.

4. Nyilatkozzon a felperesek által szabadalmaztatott találmányok **fedési hányvadára** a **felhasználásával előállított termékekre vonatkozóan**.

5. Nyilatkozzon arra, hogy amennyiben a szabadalmak ***hasznosítási díjának alapjaként a mindenkori árbevételt veszi figyelembe*** a bíróság, **akkor** a százalékos mértékű **díjkulcsot milyen tényezők növelik, illetve csökkentik**, figyelemmel arra az alperesi érvelésre, mely szerint az alperes több évtizede használja a Kabay-Bogár eljárást, mely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak is. Részletesen megjelölve a díjkulcsnövelő, illetve díjkulcs csökkentő tényezőket és ezek okait.

6. Nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a **szabadalmak hasznosítási díjának alapjául**

- ***a mindenkori teljes árbevétel*** szolgál vagy
- a szabadalmak hasznosításával elérhető ***hasznos eredmény*** (amely a termék árában képződő nyereség vagy hasznosítás folytán jelentkező megtakarítás stb. jelentkezik).

Indokolt-e a mindenkori teljes árbevétel helyett a szabadalmaztatott eljárásokkal kinyert többlet-alkaloidok eredményeként jelentkező többlet-árbevétel (hasznos eredmény) figyelembevétele a díjalap megállapításánál. Vagy a díjkulcs mértékénél kerül figyelembevétele (ha igen, milyen mértékben) az, hogy a szabadalmaztatott eljárás milyen mértékű hasznos eredményt hozott.

III. A Szakértői Testület eljárása

A Szakértői Testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabályok, elsősorban a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a

továbbiakban: Ptk.) rendelkezései alapján alakította ki – az alábbiakban kifejtésre kerülő – álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a hatályos jogszabályok, valamint a megküldött iratok által ismertetett, illetve az azokból megismerhető tényeken alapulnak; a konkrét ügyre nézve levont következtetései csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény a bíróságokat és más hatóságokat nem köti.

IV. A Szakértői Testület álláspontja

A bíróság által feltett kérdések megválaszolása előtt indokoltnak tűnik a szabadalom hasznosítása esetén fizetendő licenciadíj, a szolgálati találmány értékesítése esetén járó találmányi díj, illetve az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében fizetendő díj hatályos jogi szabályozásának, valamint a hozzá kapcsolódó joggyakorlatnak az áttekintése.

Az Szt. 19. §-ának (1) bekezdése értelmében a szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának – a szabadalmasnak – kizárólagos joga van a találmány hasznosítására. A hasznosítási szerződés (szabadalmi licencszerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni [Szt. 27. § (1) bekezdés].

A szabadalmi törvény III. fejezete tartalmazza a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket, azonban szabályozása diszpozitív: az Szt. 30. §-ának (1) bekezdése szerint a felek a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja, továbbá az Szt. 43/A. §-a (1) bekezdésének *c*) pontja alapján a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései irányadók a hasznosítási szerződésre. A Ptk. főszabály szerint bármilyen formában lehetővé teszi a szerződési akarat hatályos kifejezését, tehát szóban, írásban, akár ráutaló magatartással is.

A Ptk. 206. §-ának (1) bekezdése szerint a szerződéskötési kötelezettség körében, ha a felek nem állapodnak meg, a bíróság – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a szerződést létrehozhatja és tartalmát megállapíthatja.

A hasznosítási szerződés tartalmát – ideértve a hasznosítási díj mértékének meghatározását is – tehát a felek egyező akarattal, szabadon állapíthatják meg. Amennyiben a felek nem tudnak megállapodni, a bíróság megállapíthatja a szerződés tartalmát, a fizetendő hasznosítási díj mértékét.

A hasznosítási díj mértékének meghatározásánál alapvetően követelmény, hogy a hasznosítás fejében fizetendő díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására fizetni kellene. Ez az ún. licencianalógia módszere feltételezi az egy-egy iparágban, műszaki területen szokásos

licenciadíj mértékének ismeretét, amely adatok beszerzése gyakran nem könnyű feladat. Ugyanakkor – tekintettel arra, hogy a találmányok szabadalmazhatóságának éppen az újdonság, az addig nem ismert megoldások alkalmazása az egyik követelménye – szinte lehetetlen megállapítani, hogy egy-egy szellemi alkotás mennyit is „ér”. A licencianalógia segítségével is legfeljebb nagyságrendileg határozhatók meg az értékek.

A licenciadónak fizetendő licenciadíj alapja a licencia hasznosításának időszaka alatt várt többletjövedelem vagy megtakarítás. A licenciadíj meghatározható fix összegben, amely egyszerre vagy részletekben kerül megfizetésre, vagy választható a folyamatos licenciadíj-fizetési mód is, amikor a licenciadíjakat a szabadalom vagy a know-how alkalmazásának mértéke szerint fizetik. Ezen utóbbi eljárás szerint egy pénzüsszeget határoznak meg minden egyes termékegység után az előállított vagy értékesített termékekre.

A licenciadíjakat a gyakorlatban nagyon gyakran a licenciatulajdonosnál előállított vagy forgalomba hozott termékek nettó értékesítési árbevétele alapján határozzák meg. Ez a megoldás különösen akkor kerül alkalmazásra, ha a hasznosítás eredménye az árbevétellel arányosan jelentkezik. A nettó értékesítési ár az a pénzüsszeg, amely a hasznosításra engedélyezett szabadalom licenciadíjának számításához az alapot képezheti. A nettó értékesítési ár számításához a bruttó értékesítési árból általában a következőket kell levonni:

- általános forgalmi adó;
- vámok és egyéb forgalmi típusú adók;
- szállítási költségek;
- csomagolási költségek;
- raktározási költségek;
- biztosítási díj;
- általános és mennyiséghez kötődő árengedmény;
- a bevételeket terhelő egyéb levonások stb.

A nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alaphoz kerülhet sor a licenciadíj megállapítására. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. **Kizárólagos hasznosítási szerződés** esetén a licenciadíj általában és átlagosan a nettó árbevétel 0,5–5%-át teheti ki. A licenciaszerződés tárgyától függően ez széles határok között mozoghat: míg gyógyszerek esetében 8-10%, illetve szoftverek esetében 5-15%, addig egyes anyagok előállításához kapcsolódó megoldások esetében ez csak 0,1-1%.

Mindez azonban arra az esetre igaz, amikor az adott termékben megjelenő gazdasági előny teljes egészében az adott megoldás alkalmazásának tudható be. Ha azonban az adott műszaki megoldás csupán részét képezi egy nagyobb berendezésnek, folyamatnak, és ily módon az egész terméken egységesen megjelenő gazdasági előnyhöz csak részben járul hozzá, akkor a hasznosítás esetén fizetendő díj a vetítési alaphoz a fentiek szerint százalékosan meghatározott díjnak is olyan arányban meghatározott része kell, hogy legyen, amilyen mértékben az adott megoldás (az adott folyamatban alkalmazott egyéb szellemi alkotásokhoz képest) a teljes értékteremtő folyamathoz hozzájárult. Ezen ún. fedési hányadhoz képest további korrekciós tényezők is befolyásolhatják a szabadalmast megillető díj mértékét.

Szolgálati találmány értékesítése esetén – az Szt. 13. §-ának (1) bekezdése alapján – a feltalálót találmányi díj illeti meg az értékesítés megkezdésétől a szabadalmi oltalom megszűnéséig, illetve – ha a találmány szabadalmi oltalma a munkáltató lemondása vagy a fenntartási díj megfizetésének elmulasztása miatt szűnik meg – addig az időpontig, amikor a szabadalom lejárata miatt szűnt volna meg.

Az Szt. 13. §-ának (6) bekezdése alapján a feltaláló díjazására a munkáltató és a feltaláló közötti díjszerződés (találmányi díjszerződés) az irányadó. Amennyiben a felek között megállapodás nem jön létre, úgy az Szt. erre vonatkozó diszpozitív rendelkezéseit kell alkalmazni. Az Szt. 13. §-ának (7) és (9) bekezdései szerint a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak fizetnie kellene, továbbá a díj mértékének megállapítása során tekintetbe kell venni a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulását és a feltaláló munkaviszonyból eredő kötelezéseit is.

A korábban ismertetett licencianalógia módszer kiindulópontot nyújthat a találmányi díj mértékének meghatározásához. A szolgálati találmány értékesítése esetén a hasznosítási szerződésnél alkalmazott általános szempontrendszeren túl azonban további, a találmány szolgálati jellegéből adódó tényezőket is figyelembe kell venni a díj mértékének megállapítása során. A találmányi díj mértékét befolyásoló korrekciós tényezőnek kell tekinteni a munkáltatónak a találmány kidolgozásához nyújtott hozzájárulását, valamint a feltalálónak a munkaviszonyból eredő kötelezettségeit is. Nyilvánvalóan kisebb összegű találmányi díjra jogosult az a feltaláló, aki esetében a találmány kidolgozása a munkáltató által korábban elért kísérleti eredményeken, tapasztalatokon alapul, és a munkáltató a találmány létrehozásához jelentős műszaki és egyéb segítséget nyújtott, mint az a feltaláló, aki a megoldandó feladatot maga ismerte fel és dolgozta ki, és a munkáltató hozzájárulása csekély volt. Hasonlóképpen a találmányi díj összegét csökkentő tényező lehet, ha a feltalálótól a munkakör ellátásához szükséges szakképzettség, valamint a feltaláló által betöltött feladatkör és beosztás alapján elvárható az ilyen színvonalú szellemi alkotások létrehozása.

Az **alkalmazotti találmány hasznosítására** való jog ellenében járó díjakat a munkáltató, több munkáltató esetén – eltérő megállapodásuk hiányában – a hasznosító munkáltató köteles megfizetni. A feltaláló díjazására a munkáltatóval kötött szerződése az irányadó. Az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében olyan mértékű díj jár, amelyet a munkáltatónak – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében fizetnie kellene. [Szt. 14. § (1)-(3) bekezdés]

Az alkalmazotti találmány esetén járó díj meghatározása során tehát szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszert kell alapul venni, itt azonban nem

érvényesíthetőek a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők.

A szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyes intézkedésekről szóló – 1989. december 31-én hatályon kívül helyezett – 11/1983. (V. 12.) MT rendelet a találmányi díj mértékének a meghatározásához – növelhető, illetve csökkenthető – "díjkulcsokat" szabott meg (pl. a találmány hasznosítása esetén az ötévi hasznos eredmény nyolc százalékát), és példálózó felsorolást adott a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőkről. Az ezt követő szabályozás – a 1995. december 31-én szintén hatályon kívül helyezett, a szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 77/1989. (VII. 10.) MT rendelet – azt rögzítette, hogy a feltalálót az előnnyel és az annak eléréséhez nyújtott feltalálói hozzájárulással arányos találmányi díj illeti meg. Tekintettel arra, hogy a jelen ügyben vizsgált hasznosítási tevékenység ezen minisztertanácsi rendelet hatályon kívül helyezését követően valósult meg, e számítási módszer nem alkalmazható, hanem az Szt. hatályos rendelkezései szerinti licencianalógia módszeréből kell kiindulni.

Az ismertetett jogi háttér, valamint a rendelkezésre bocsátott periratok figyelembevételével a bíróság által feltett kérdéseket a Szakértői Testület az alábbiak szerint válaszolja meg.

1. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy a ... lajstromszámú szabadalmat alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díjigény megalapozott-e kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, illetve milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott,*
- *továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, ha*
 - a) *a találmány – szolgálati találmány,*
 - b) *a találmány – alkalmazotti találmány,*
 - c) *a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.*

A nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alapból is sor kerülhet a licenciadíj megállapítására, a folyamatos licenciadíj-fizetés módszere (*royalty*) a licencianalógia szerződésben egyik leggyakrabban alkalmazott megoldás. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. Kizárólagos hasznosítási szerződés esetén a licenciadíj általában és átlagosan a nettó árbevétel 0,5–5%-át teheti ki. A licencianalógia szerződés tárgyától függően ez széles határok között mozoghat: míg gyógyszerek esetében 8-10%, illetve szoftverek esetében 5-15%, addig egyes anyagok előállításához kapcsolódó megoldások esetében ez csak 0,1-1%. Jelen ügyben **kizárólagos hasznosítási jog** biztosítása esetén a 8,5%-os díjkulcs alkalmazása – az adott szakterületen érvényesülő gyakorlatot figyelembe véve – megalapozottnak mondható.

Amennyiben a szabadalmas *nem kizárólagos hasznosítási jogot* engedélyez a hasznosító részére, a kizárólagos hasznosítási szerződés esetén alkalmazandó százalékos díjkulcsot – az adott engedélyezés körülményeinek figyelembe vételével – arányosan csökkenteni kell.

Szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálóknak fizetendő találmányi díj szokásosan a licencdíj 30–50%-a (a feltaláló munkaköri kötelessége és a munkáltató hozzájárulása figyelembevételével). A licencdíj 50%-át kitevő találmányi díjat a gyakorlatban ritkán, csak igen jelentős találmányok esetén alkalmaznak. Jelen ügyben – amennyiben a kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén a 8,5%-os díjkulcs alkalmazásából indulunk ki – a találmányi díj a nettó árbevétel 3,5-4%-át teheti ki.

Az *alkalmazotti találmány* esetén járó díj meghatározása során szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszert kell alapul venni, itt azonban nem érvényesíthetők a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők. Az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében járó díj mértéke tehát alapvetően megegyezik azon szabadalom után fizetendő hasznosítási díjjal, melynek tárgya nem minősül szolgálati találmánynak, ugyanakkor díjcsökkentő tényezőként figyelembe vehető például a találmány kidolgozásához a munkáltató által nyújtott hozzájárulás.

Ha megállapítható, hogy a hasznosítónál megjelenő gazdasági előny csak részben tudható be az adott találmány alkalmazásának, akkor a fentiekben százalékosan meghatározott díjkulcsokat a fedési hányaddal – mint korrekciós tényezővel – megfelelően csökkenteni kell.

Amennyiben a találmány sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak nem minősül, akkor – a felek között létrejövő, vagy a bíróság által létrehozott licencszerződés alapján – a fentiekben már hivatkozott 8,5 %-os díjkulcs megfelelő kiindulási alapnak lenne tekinthető.

2. Nyilatkozzon arról, hogy amennyiben megállapítható, hogy a ... lajstromszámú szabadalmat alperes alkalmazta és hasznosította, illetve jelenleg is alkalmazza és hasznosítja, akkor a szabadalom alperes általi hasznosításából származó

- *mindenkori árbevétel 8,5%-ának megfelelő hasznosítási díjigény megalapozott-e kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, illetve amennyiben nem megalapozott, akkor milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott,*
- *továbbá milyen mértékű százalékos díjkulcs a megalapozott nem kizárólagos hasznosítási jog biztosítása esetén, ha*
 - a) a találmány – szolgálati találmány,*
 - b) a találmány – alkalmazotti találmány,*
 - c) a találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.*

A Szakértői Testület által az első kérdésre adott válaszok megfelelően irányadóak jelen kérdés megválaszolásánál is.

3. Nyilatkozzon arra vonatkozóan is, hogy amennyiben a szabadalmi leírásokat alapul véve, az alperesnek az eljárások továbbfejlesztésére irányuló kísérletei a szabadalmak hasznosításának minősülnek, akkor a mindenkori árbevételből milyen mértékű százalékos díjkulcs megalapozott, ha

- a) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – szolgálati találmány,
- b) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány – alkalmazotti találmány,
- c) a továbbfejlesztés alapjául szolgáló találmány nem minősül sem szolgálati, sem alkalmazotti találmánynak.

Az Szt. 19. §-a (6) bekezdésének b) pontja alapján a találmánnyal kapcsolatos kísérleti célú cselekményekre a kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki. A Szakértői Testület fontosnak tartja általánosságban kiemelni, hogy amennyiben a hasznosító a szabadalomtól eltérő és az igényeknek jobban megfelelő megoldással elégíti ki a felmerülő piaci elvárásokat, akkor nem hasznosítja a szabadalmat, hasznosítás hiányában a szabadalmasok díjazásra nem jogosultak. Amennyiben a hasznosított megoldás a szabadalmon alapul, annak „továbbfejlesztett” változata, ezt a körülmény értékelni kell, azonban nem eredményezhet olyan hasznosítási díjat, mintha kizárólag a szabadalom hasznosítására kerülne sor.

Ez utóbbi esetben a szabadalom hasznosítása esetén fizetendő licencdíj, a szolgálati találmány értékesítése esetén járó találmányi díj, illetve az alkalmazotti találmány hasznosítására való jog ellenében fizetendő díj tekintetében megállapított százalékos díjkulcsot megfelelően csökkenteni kell a szabadalom és annak „továbbfejlesztett” változata fedési hányadával.

4. Nyilatkozzon a felperesek által szabadalmaztatott találmányok fedési hányadára a felhasználásával előállított termékekre vonatkozóan.

Az a kérdés, hogy az említett szabadalmakban leírt technológia milyen mértékben járult hozzá az ismert megoldásokhoz képest az értékteremtéshez, a következő szempontok figyelembevételével ítéltető meg:

Kabay János 1931-ben izolált először morfint ipari méreteikben a száraz máknövényből. Azóta számos új, javított eljárást dolgoztak ki. Így, a szabadalom elsőbbségének napján az ópium alkaloidok kinyerésének többféle módszere állt rendelkezésre, melyek szintén a jól ismert Kabay-eljárás (eljárás ópiumalkaloidák előállítására mákszalma feldolgozásból nyert alapanyagból) továbbfejlesztését célozták, például a 145 999 és a 155 407 lajstromszámú szabadalmakban leírt, Bognár és Szlávik által kidolgozott technológiák.

A szabadalmaztatott eljárás szerint az ópiumalkaloidokat tartalmazó természetes (mákszalma) vagy mesterségesen előállított (ópium) alapanyagból extrakcióval, fázisok elválasztásával és valamilyen gépi berendezéssel végzett művelettel sűrűség alapján történő ülepités, majd szeparátorral és/vagy membrán szűrővel történő tisztítás után morfin, kodein, tebain, papaverin és narkotin kinyerésére alkalmas előnyös oldatok állíthatók elő. Az előállított sűrítmenyből közvetlenül nyerhetők a kívánt termékek. Elkerülhető a sűrítmenyek tisztítására alkalmazott vegyszerek környezetterhelése és költsége, továbbá az anyagveszteség. Az eljárás alkalmazásával nyerhető termékek minősége jobb.

A szabadalom célkitűzése pedig a morfin, kodein, tebain, papavein és narkotin kinyerése vizes (vagy szerves oldószeres) oldatukból. Az újdonságot az jelenti, hogy az ismert műveletek végrehajtása során az igénypontokban meghatározott, előnyös pH-értékeket és oldószereket, stb. választva elkerülhető a nem kívánt alkotók visszaforgatás miatti feldúsulása a rendszerben.

A szabadalmi leírás több ízben hivatkozik „az oldatok önmagában ismert módon való feldolgozása, például a Kabay-féle eljárással nyert ...” anyagokra vagy lépésekre az általa kidolgozott technológia bemutatása során.

Az eljárással a kitermelés eléri a 88–90%-ot, a kinyert nyersmorfin minősége jobb, mint 90 m/m %. A termék tisztítása ugyan *ismert módon történik, de az így nyerhető termék minősége* a tisztább nyerstermék - és *nem a tisztítási lépések* - következtében javult. A termék mennyisége a *nagyobb leválasztási arány következtében* meghaladja az ismert eljárások, például a HU 145 999 szabadalomban leírt kitermelést és terméktisztaságot.

Az eljárással előállított nyersnarkotinból – csak egyszeri tisztítással – a gyógyszerkönyvek előírásait kielégítő minőségű narkotin állítható elő, a maradékból pedig, ismert módon, például a 155 407 lajstromszámú magyar szabadalmi leirat szerint, papaverin nyerhető. Az előállított „kodeines oldat” az előextrakció miatt lényegesen kevesebb szennyeződést tartalmaz.

Mindezek alapján a feltalálók hozzájárulása az üzleti sikerhez a két szabadalom megvalósításával elérhető kitermelési és minőségi adatok javulásának mértékével arányos a korábban alkalmazott, ismert megoldásokhoz képest.

5. Nyilatkozzon arra, hogy amennyiben a szabadalmak hasznosítási díjának alapjaként a mindenkori árbevétel veszi figyelembe a bíróság, akkor a százalékos mértékű díjkulcsot milyen tényezők növelik, illetve csökkentik, figyelemmel arra az alperesi érvelésre, mely szerint az alperes több évtizede használja a Kabay-Bogár eljárást, mely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak is. Részletesen megjelölve a díjkulcsnövelő, illetve díjkulcs csökkentő tényezőket és ezek okait.

A szabadalom hasznosítása esetén a felek megállapodásán múlik, hogy milyen licencszerződést kötnek, a hasznosítási díjban a licenciavevő gazdasági kilátásai, várakozásai tükröződnek. A díjkulcsot növelő tényező lehet a hasznosítónál kimutatható gazdasági előny, az átlagosnál nagyobb haszon vagy a piacon elérhető monopolhelyzet lehetősége.

A licencdíjat csökkentő tényezőként jelentkezhethet az a körülmény, ha a szabadalom erőteljesen egy korábbi szabadalomra, illetve korábban már alkalmazott eljárásra épül, annak továbbfejlesztéseként értékelhető. További díjsökkentő tényező lehet a találmány kidolgozásához a hasznosító által nyújtott hozzájárulás, ha a találmány kidolgozása a hasznosító által korábban elért kísérleti eredményeken, tapasztalatokon alapul, illetve amennyiben a hasznosító a találmány kidolgozásához jelentős műszaki és egyéb segítséget nyújtott.

Amennyiben a díjkulcs növelő, illetve csökkentő hatások kiegyenlítik egymást, azok a díjkulcs mértékét nem befolyásolják.

A bíróság által megküldött periratok áttanulmányozása alapján azt az állítást, hogy az alperes több évtizede használja a Kabay-Bogár eljárást, mely része a felperesek által szabadalmaztatott eljárásoknak a Szakértői Testület olyan körülménynek ítéli, amely kihatással lehet a hasznosítási díj összegének a licencianalógia módszerével történő megállapítása során, illetve amelyet a díjkulcsra ható tényezőként figyelembe lehetne venni.

Amennyiben megállapítható a szabadalom, illetve a hivatkozott Kabay-Bogár eljárás fedési hányada az alperes által alkalmazott eljárásban, ennek százalékos értékével a licenciadíj mértékét – az alkalmazott díjkulcs megfelelő módosításával – csökkenteni kell. További, a díjkulcsot jelentős mértékben befolyásoló tényező lehet, hogy a munkáltató által korábban elért kísérleti eredmények, tapasztalatok jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy az engedélyezési eljárás során a szabadalmi bejelentés az Szt. 60. §-a (1) bekezdésében előírt követelménynek megfelelően készülhetett el.

6. Nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a szabadalmak hasznosítási díjának alapjául

- a mindenkori teljes árbevétel szolgál vagy
- a szabadalmak hasznosításával elérhető hasznos eredmény (amely a termék árában képződő nyereség vagy hasznosítás folytán jelentkező megtakarítás stb. jelentkezik).

Indokolt-e a mindenkori teljes árbevétel helyett a szabadalmaztatott eljárásokkal kinyert többlet-alkaloidok eredményeként jelentkező többlet-árbevétel (hasznos eredmény) figyelembevétele a díjalap megállapításánál. Vagy a díjkulcs mértékénél kerül figyelembevétele (ha igen, milyen mértékben) az, hogy a szabadalmaztatott eljárás milyen mértékű hasznos eredményt hozott.

Ahogy a Szakértői Testület arra korábban már utalt, a korábbi és mára már hatályon kívül helyezett jogi szabályozás a találmányi díj mértékének a meghatározásakor a találmány hasznosításával elért hasznos eredményből indult ki és ahhoz – növelhető, illetve csökkenthető – "díjkulcsokat" szabott meg (pl. a találmány hasznosítása esetén az ötévi hasznos eredmény nyolc százalékát). A jogszabályok példálózó felsorolást is adtak a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőkről. A jelen esetben ez a számítási módszer nem alkalmazható, hanem – ha a felek másképp nem állapodnak meg – az Szt. hatályos rendelkezései szerinti licencianalógia módszeréből kell főszabályként kiindulni.

Ennek alapján a licenciadónak fizetendő licenciadíj alapja a licencia hasznosításának időszaka alatt várt többletjövedelem vagy megtakarítás. A licenciadíjakat a gyakorlatban nagyon gyakran a licenciavevőnél előállított vagy forgalomba hozott termékek nettó értékesítési árbevétele alapján határozzák meg. A **nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alapl**ból kerülhet sor a licenciadíj megállapítására.

Elvileg felmerülhet a **hasznos eredmény vetítési alapként** történő alkalmazása is, de csak abban az esetben, ha a felek kifejezetten ebben állapodnak meg. Nincs ugyanis akadálya

annak, hogy a felek a fizetendő licenciadíj alapjaként a hasznos eredmény meghatározott százalékát kössék, még akkor is, ha ez a számítási mód nem kifejezetten gyakori.

A Szakértői Testület álláspontja szerint jelen ügyben – ha a felek között a díjszámítás módjáról és a díj mértékéről nincs egyetértés – a licencianalógia módszerének alkalmazása a mindenkori árbevételből kiszámított díjazást jelenti elsődlegesen.

Összegzés

A szabadalom hasznosítása esetén a felek megállapodásán múlik, hogy milyen licencszerződést kötnek. A licenc-szerződésekben egyik leggyakrabban alkalmazott megoldás szerint a nettó értékesítési árbevételből mint vetítési alaphoz kerül sor a licenciadíj megállapítására. Iparáganként rendkívül változó, hogy a nettó árbevétel hány százaléka kerül licenciadíjként rögzítésre. Jelen ügyben – a felek eltérő megállapodása hiányában – **kizárólagos hasznosítási jog** biztosítása esetén a fentiekben már hivatkozott 8,5%-os díjkulcs alkalmazása megfelelő kiindulási alaphoz tekinthető. Amennyiben a szabadalmas **nem kizárólagos hasznosítási jogot** engedélyez a hasznosító részére, a kizárólagos hasznosítási szerződés esetén alkalmazandó százalékos díjkulcsot – az adott engedélyezés körülményeinek figyelembe vételével – arányosan csökkenteni kell.

Szolgálati találmány értékesítése esetén – találmányi díjszerződés hiányában – a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak fizetnie kellene, továbbá a díj mértékének megállapítása során tekintetbe kell venni a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulását és a feltaláló munkaviszonyból eredő köteleseit is.

Az **alkalmazotti találmány** esetén járó díj meghatározása során szintén a licencianalógia kapcsán kifejtett szempontrendszerrel kell alapul venni, itt azonban nem érvényesíthetők a szolgálati találmány feltalálóját megillető díjazás tekintetében megállapított korrekciós tényezők, ugyanakkor díjcsökkentő tényezőként figyelembe vehető például a találmány kidolgozásához a munkáltató által nyújtott hozzájárulás.

Ha az adott műszaki megoldás az egész terméken egységesen megjelenő gazdasági előnyhöz csak részben járul hozzá, akkor a hasznosítás esetén fizetendő díj a vetítési alaphoz a fentiek szerint százalékosan meghatározott díjnak is olyan arányban meghatározott része kell, hogy legyen, amilyen mértékben az adott megoldás (az adott folyamatban alkalmazott egyéb szellemi alkotásokhoz képest) a teljes értékteremtő folyamathoz hozzájárult. Ezen **ún. fedési hányadhoz** képest **további díjkulcs növelő, illetve csökkentő tényezők** is befolyásolhatják a szabadalmast megillető díj mértékét.

A Szakértői Testület álláspontja szerint jelen ügyben – ha a felek között a díjszámítás módjáról és a díj mértékéről nincs egyetértés – a licencianalógia módszerének alkalmazása a mindenkori árbevételből kiszámított díjazást jelenti elsődlegesen.